

loby stosowanie w ich tłumaczeniu *sacramentum*. Są to: Jdt 2,2; Prz 20,19; Syr 22,22; (w wydaniu łacińskim 22,27); 27,21 (w wyd. łac. 27,24).

Kraków

Ks. KAZIMIERZ HOŁA

Ks. Jan Świsłak

GEOGRAFIA APOSTOLATU BIBLIJNEGO W POLSCE W OSTATNIM TRZYDZIESTOLECIU POWOJENNYM

Dla wszystkich, którzy interesują się współczesnym duszpasterstwem polskim, nie jest rzeczą obojętną, jaką rolę pełni w nim Pismo Święte. To zainteresowanie Biblią spotęgował Sobór Watykański II, polecając otworzyć wiernym szeroko Jej skarbiec (KO,22). Jak wygląda w Polsce realizacja tego postulat? Niniejszy artykuł będzie próbą odpowiedzi na powyższe pytanie¹. Podstawę do jego opracowania stanowią periodyki diecezjalne, zawierające urzędowe dokumenty ordynariuszy oraz rozporządzenia i programy duszpasterskie kurii biskupich.

I. APOSTOLAT BIBLIJNY W PIERWSZYM DZIESIĘCIOLECIU POWOJENNYM

W pierwszych latach powojennych w warunkach polskich, najpilniejszą sprawą było dostarczenie wiernych tekstów Pisma Świętego oraz zachęta do czytania indywidualnego lub wspólnotowego w ramach nabożeństw popołudniowych. Tylko nieliczne diecezje do powyższej sprawy nawiązywały w urzędowych dokumentach. Już w roku 1946 ordynariusz diecezji lubelskiej, ks. bp S. Wyszyński, wydał rozporządzenie nt. „Prace duszpasterskie w okresie Adwentu”, w którym m. in. postuluje, by kapłani zachęcali wiernych do czytania Pisma Świętego w rodzinach podczas długich wieczorów zimowych. W tej samej diecezji lubelskiej w programie pracy duszpasterskiej na rok 1948, zwrócono uwagę na potrzebę zespołowej

¹ Szersze omówienie apostołatu biblijnego w dokumentach Kościoła w Polsce znajdziemy w pierwszym rozdziale mojej pracy doktorskiej nt. „Biblia w duszpasterstwie polskim w okresie powojennym w świetle urzędowych dokumentów kościelnych”, pisanej pod kierunkiem ks. prof. S. Grzybka na Wydziale Teologicznym ATK, Warszawa 1978.

lektury Ksiąg św. w kościele w ramach nabożeństw popołudniowych. Ponadto z ramienia Wydziału Duszpasterskiego Kurii Diecezjalnej w Lublinie, ks. bp Z. Goliński w styczniu 1949 r. wydał rozporządzenie nt. „Wielkopostna akcja rozszerzania Pisma św. i mszaleka niedzielnego”, w którym usilnie zaleca duchowieństwu przeprowadzenie powszechnej i planowej akcji rozprowadzenia wśród wiernych Nowego Testamentu w tłumaczeniu ks. E. Dąbrowskiego. W tym samym okresie powojennym sprawa upowszechnienia Pisma Świętego wśród wiernych została też uwzględniona w Instrukcji Wydziału Duszpasterskiego Archidiecezji Gnieźnieńskiej wydanej w 1948 r. w związku z realizacją programu duszpasterskiego w okresie Bożego Narodzenia. Między innymi zachęca się w niej do czytania Biblii w rodzinach katolickich. W tej samej sprawie wypowiedział się również trzeci synod diecezji tarnowskiej z roku 1948. Natomiast ordynariusz diecezji sandomierskiej, ks. bp J. Lorek, dwukrotnie w swych rozporządzeniach wskazywał na wykorzystanie wizyty duszpasterskiej, zwanej „kolędą”, jako okazji do popularyzacji Biblii i zainteresowania nią odwiedzanych rodzin.

Jednak powyższe dyrektywy biskupów czy kurii diecezjalnych najczęściej tylko ubocznie wspominają o potrzebie upowszechniania znajomości Pisma Świętego wśród wiernych. Dopiero w związku z Wielką Nowenną i Soborem Watykańskim II zaczęły ukazywać się liczne dokumenty, które wprost dotyczyły popularyzacji różnych form apostołatu biblijnego.

II. WPŁYW WIELKIEJ NOWENNY NA OŻYWIENIE APOSTOLATU BIBLIJNEGO W DIECEZJACH POLSKICH

Momentem przełomowym w życiu Kościoła w Polsce w ostatnim trzydziestolecu powojennym była Wielka Nowenna przed Millennium Chrztu. Jej program duszpasterski stał się okazją do zainicjowania apostołatu biblijnego w wielu diecezjach polskich.

Pierwszy Rok Wielkiej Nowenny poświęcony hasłu: „Przyrzekamy wierność Bogu, Krzyżowi, Ewangelii i Jego pasterzóm”, był niewątpliwie impulsem do szeroko zakrojonych akcji biblijnych, przejawiających się m. in. w wydawaniu na ten temat odezwo i rozporządzeń ordynariuszy i kurii biskupich.

Rozpocniemy od diecezji gnieźnieńskiej, w której Ks. Prymas Wyszyński jako ordynariusz wydał w 1957 r. niejako wzorcową instrukcję nt. „Realizacja hasła duszpasterskiego »Wierność Ewangelii«”². Została ona ujęta w siedmiu punktach zawierających różne sposoby upowszechniania znajomości Pisma Świętego. Na przykład w punkcie szóstym omawianej instrukcji Ksiądz Kardynał nakazuje

² Por. „Wiadomości Archidiecezjalne Gnieźnieńskie” 12/1957/584—585

zaprowadzenie w każdą ostatnią niedzielę miesiąca, zamiast nieszpórów godzinę biblijną. Na dowód, że rozporządzenie Księdza Prymasa nie zostało tylko martwą literą w aktach kurialnych, zaczęto od września 1957 r. w periodyku diecezjalnym „Wiadomości Archid. Gnieźnieńskie” drukować co miesiąc szkice „godzin biblijnych” opracowanych przez ks. A. Billerta. Natomiast pismo kurialne wyjaśniające powyższy dokument Arcypasterza zaleca m.in. konkursy biblijne jako skuteczną formę upowszechniania wśród wiernych zwyczaju czytania Ksiąg św. Same jednak instrukcje ordynariusza czy kurii biskupiej nie zaktywizują w pełni „terenu”. Zabrakło w archidiecezji gnieźnieńskiej przygotowania oddolnego, tj. kursów duszpasterskich poświęconych sprawom biblijnym czy też skupienia biblijnego dla kapłanów szczególnie interesujących się upowszechnieniem Pisma Świętego.

Punktem wyjścia do rozwoju duszpasterstwa biblijnego w diecezji chełmińskiej był dekret ordynariusza, ks. bpa Kazimierza Józefa Kowalskiego, z dnia 30. IX. 1956 r., nakazujący wprowadzenie Niedzieli Biblijnej w ostatnią niedzielę września każdego roku³. W ślad za zarządzeniem ordynariusza ukazały się w periodyku diecezjalnym „Wskazania praktyczne na Niedzielę Biblijną” oraz materiały do kazań na powyższą „Niedzielę”. Do rozwoju akcji upowszechniania Pisma Świętego w diecezji chełmińskiej przyczyniły się niewątpliwie dni skupienia biblijnego, które odbyły się w dniach 8 i 9 lipca 1963 r. w seminarium duchownym w Pelplinie, oraz kurs duszpasterski dla kapłanów w dniu 4 września 1963 r. poświęcony również sprawom biblijnym.

Na zakończenie warto podkreślić, że w diecezji chełmińskiej do aktywizacji duszpasterstwa biblijnego przyczyniły się następujące elementy: osobiste zaangażowanie ordynariusza (odezwy), zarządzenia i programy wydawane przez kurie, współpraca z biblistami (ks. J. Stryczek, Ks. E. Zawiszewski) oraz akcja przygotowania duszpasterzy (kursy i dni skupienia biblijnego). Tak szeroko zakrojony ruch biblijny, zwłaszcza w okresie Wielkiej Nowenny, został jednak pominięty w statutach synodu diecezji chełmińskiej z roku 1959.

Dla diecezji poznańskiej okres Wielkiej Nowenny stał się również przyczyną uaktywnienia pracy duszpasterskiej w zakresie apostołatu biblijnego. Jeśli idzie o urzędowe dekry w interesującej nas materii, to spotykamy się tylko z jednym rozporządzeniem kurialnym nakazującym przeprowadzenie Niedzieli Biblijnej w dniu 28 września 1958 r., która ma zapoczątkować tzw. godziny biblijne w parafii. Powyższą akcją biblijną w diecezji poznańskiej poprzedziło solidne przygotowanie księży poprzez kurs duszpasterski dla ducho-

³ Por. Zarządzenie diecezjalne: „Niedziela Biblijna”, „Orełdownik Diecezji Chełmińskiej” 8/1957/97. Ten sam dokument został też wydrukowany w „Homo Dei” 26/1957/439.

wieństwa w dniach od 17 do 19 września 1957 r. w Seminarium Duchownym w Poznaniu, poświęcony głównie zagadnieniom biblijnym. Celem dostarczenia duszpasterzom pomocy w realizacji zarządzenia o Niedzieli Biblijnej zaczęto ogłaszać w periodyku archidiecezjalnym „godziny biblijne” opracowane przez ks. M. Wolniewicza. Niewątpliwym mankamentem duszpasterstwa biblijnego w diecezji poznańskiej jest brak jakiegokolwiek wystąpienia ordynariusza w tej sprawie i słabe zainteresowanie się kurii akcją upowszechniania Pisma Świętego. Natomiast do pozytywnych przejawów należy zaliczyć działalność znanego biblisty poznańskiego ks. M. Wolniewicza.

W diecezji gdańskiej hasłem do rozpoczęcia apostołstwa biblijnego była „Instrukcja w sprawie upowszechniania czytania Pisma Świętego” wydana w dniu 16 kwietnia 1960 r. przez ks. bpa E. Nowickiego⁴. W dziesięciu punktach ksiądz biskup podaje zasady duszpasterstwa biblijnego. Uważna lektura tego dokumentu pozwala wnioskować, że w dużej mierze zasady te są oparte o wydaną wcześniej instrukcję Księdza Prymasa z 1957 r. zawierającą program odnowy biblijnej w diecezji gnieźnieńskiej. Natomiast nowością instrukcji ordynariusza gdańskiego jest zalecenie urządzania corocznie „Tygodnia Biblijnego”, który w skali ogólnopolskiej został zaprowadzony dopiero w Roku Soborowym 1967.

W następnym roku w ramach pomocy duszpasterskich w „Miesięczniku Diecezjalnym Gdańskim” opublikowano „Wskazania dotyczące duszpasterskiego zastosowania instrukcji w sprawie upowszechniania czytania Pisma Św.”, w których proponuje się duszpasterzom wykorzystanie konkursów i zagadek dla wzbudzenia większego zainteresowania Słowem Bożym. Znamienny jest też artykuł wydrukowany w omawianym periodyku diecezjalnym, zatytułowany „Celebratio Verbi Divini”, w którym ks. J. Łypa podaje szczegółowe wskazówki, jak urządzać nabożeństwo biblijne w parafii. Nie bez znaczenia dla rozwoju ruchu biblijnego w diecezji gdańskiej były inicjatywy ze strony seminarium duchownego, które z racji urządzania Tygodni biblijnych, zapraszało do siebie młodzież akademicką Trójmiasta na tradycyjny wieczór biblijny. Reasumując biblijną odnowę w diecezji gdańskiej należałoby wskazać na brak kursów dla duchowieństwa na temat duszpasterstwa biblijnego czy też rekolekcji ukierunkowanych na Pismo Święte. Natomiast w uchwałach II synodu diecezji gdańskiej z 1973 r. w czwartym tytule: „Posługa Słowa Bożego” poświęcono cztery statuty (od 116 do 119) sprawom lektury Pisma Świętego i nabożeństwom biblijnym.

Pierwszym urzędowym aktem na temat upowszechniania Pisma Świętego w diecezji częstochowskiej był dekret ordynariusza z dnia 30. IX. 1961 r. ustanawiający ostatnią niedzielę września jako „Nie-

⁴ Por. „Miesięcznik Diecezjalny Gdański” 4/1960/178—181.

dzielę Biblijną Diecezji Częstochowskiej”⁵. W powyższym rozporządzeniu jest powiedziane, że Wydział Duszpasterski Kurii będzie określać prace kościelne tej Niedzieli. Niestety, w miesięczniku diecezjalnym nie znajdujemy żadnych urzędowych wskazań co do realizacji wspomnianego wyżej dekretu biskupa częstochowskiego. Jedynie w ramach pomocy duszpasterskich zamieszczono artykuły znane biblisty ks. S. Grzybka. Natomiast w „Programie pracy duszpastersko-katechetycznej w diecezji częstochowskiej w VIII Roku Wielkiej Nowenny”, m. in. wspomniano tam o urządzeniu „Godziny biblijnej” w ramach nabożeństw popołudniowych. Jednak w tej diecezji, mimo inicjatywy ordynariusza (dekret o Niedzieli Biblijnej), brak jest zainteresowania apostolatem biblijnym ze strony kurii, która nie zorganizowała kursu duszpasterskiego, nawiązującego do zagadnień biblijnych.

Odnowa biblijna w diecezji wrocławskiej rozpoczęła się od skupienia duszpastersko-ascetycznego, które odbyło się w dniach od 19 do 22 listopada 1962 r. Wzięło w nim udział duchowieństwo całej diecezji. Konferencje głosił biblista ks. Jan Stępień. Przedstawił on znaczenie Pisma Świętego w aspekcie wychowawczym. Wśród różnych sposobów szerzenia znajomości Pisma Świętego, jak ambona, katechizacja, najszerszej została omówiona „Godzina biblijna”. Zapoczątkowana w ten sposób akcja odnowy biblijnej znalazła swój wydzźwięk w rozporządzeniu Kurii Diecezjalnej Wrocławskiej o Nieszporach Biblijnych, które zostało zamieszczone jako końcowy wniosek z rozważań listopadowych dni skupienia.

Inne ważne wydarzenie z dziedziny upowszechniania Pisma Świętego w diecezji wrocławskiej, to zaprowadzenie „Niedzieli Biblijnej” w 1964 r. na mocy rozporządzenia ordynariusza, ks. bpa Antoniego Pawłowskiego⁶. Również kuria biskupia podała szczegółowy program „Niedzieli Biblijnej”. Następną jeszcze sprawą świadczącą o dogłębnym przemyślanej akcji odnowy biblijnej w diecezji wrocławskiej, to włączenie tematu „Praktyczne sposoby szerzenia Pisma Św. w parafii” do programu egzaminów proboszczowskich. Z powyższego przeglądu inicjatyw związanych z duszpasterstwem biblijnym w diecezji wrocławskiej wynika, że właściwie zostały spełnione wszystkie wymagania organizacyjne dotyczące upowszechniania Pisma Świętego. Zauważa się jednak zbyt małą aktywność kurii biskupiej, która nie wykazała dostatecznego zainteresowania w przygotowaniu i ogłaszaniu pomocy duszpasterskich dla kapłanów pragnących realizować apostolat biblijny.

Następnym etapem wzmożonego zainteresowania problematyką biblijną był VIII Rok Wielkiej Nowenny, obchodzony pod hasłem

⁵ Por. „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 35/1961/309.

⁶ Por. „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 47/1964/60.

odnowienia kultury chrześcijańskiej, uwzględniający w swoich ramach i odnowę kultury biblijnej Ludu Bożego.

W diecezji warszawskiej w związku z programem pracy duszpastersko-katechetycznej VIII Roku Wielkiej Nowenny, na mocy rozporządzenia kurialnego z 1964 r., nakazano zaprowadzenie „Godziny biblijnej” w czwartą niedzielę miesiąca, ale tylko w parafiach miejskich. W następnym roku Wydział Duszpasterski Kurii Warszawskiej ogłosił wskazania nt. „Pismo święte w duszpasterstwie”. Niewątpliwie dokument ten jest godny uwagi ze względu na wielkopłaszczyznowy charakter propozycji zmierzających do szerszego zastosowania Pisma Świętego w praktycznej posłudze Kościoła. Rzecz znamienna, że autorzy tego dokumentu wysuwają propozycję, jako wielce pożądaną, zaprowadzenie w diecezji warszawskiej „Niedzieli biblijnej”, co niestety nie zostało nigdy zrealizowane. Do apostołatu biblijnego powrócono jeszcze z racji Roku Soborowego i w następnych latach, ale tylko w płaszczyźnie formalnej, ogłaszając o „Tygodniu biblijnym” w ramach ogólnopolskich skoordynowanych akcji duszpasterskich. Niestety trzeci synod archidiecezji warszawskiej z 1974 r. prawie zupełnie pominął to zagadnienie. Duszpasterstwu biblijnemu w diecezji warszawskiej zabrakło przygotowania ogółu duchowieństwa w tym kierunku. Odczuwa się też brak odpowiedniej odezwy czy listu pastreskiego na tematy popularyzacji Pisma Świętego.

VIII Rok Wielkiej Nowenny był również inspiracją do odnowy kultury biblijnej ludu Bożego w diecezji kieleckiej. Za inicjatora tej odnowy należy uważać znanego bibliście ks. J. Kudasiewicza. Jego artykuł nt. „Pismo św. w naszej parafii”, zamieszczony w „Kieleckim Przeglądzie Diecezjalnym” stał się pierwszą i zasadniczą podwaliną apostołatu biblijnego na tym terenie. Świadczy o tym rozporządzenie kurialne, które w/w artykuł nazywa instrukcją, a jej wskazania poleca wprowadzić w duszpasterstwie parafialnym. Inną ciekawą inicjatywą było opublikowanie w periodyku diecezjalnym z 1965 r. obszernego wyjaśnienia nt. Wigilii Biblijnej oraz podanie kilku gotowych schematów służących do przeprowadzenia nabożeństw biblijnych. Kontynuacją programowego artykułu: „Pismo św. w naszej parafii” jest następne opracowanie ks. J. Kudasiewicza, zatytułowane: „Nowe formy duszpasterstwa biblijnego”. Wśród nich autor wymienia i szeroko omawia: kręgi biblijne, biblijną rewizję życia i inne formy zmierzające do zbliżenia rodzin do Pisma Św. Również i w tej diecezji za mało było zaangażowania w apostołat biblijny kurii biskupiej, jak i samego ordynariusza, który w omawianej sprawie nie wydał żadnego dokumentu.

W diecezji gorzowskiej w związku z ogłoszeniem programu pracy duszpasterskiej na VIII Rok Wielkiej Nowenny, wprowadzić oficjalnie nie zainicjowano apostołatu biblijnego, to jednak nie pominięto

tej sprawy zupełnym milczeniem. Biskup gorzowski w rozporządzeniu duszpasterskim z dnia 2 maja 1972 r. nawiązując do akcji „Pomocników Maryi”, postanowił wprowadzić — podczas spotkań zespołów parafialnych — praktyczne pouczenia wiernych o umiejętności czytania Pisma Świętego i rozmyślania nad nim. W innym jeszcze rozporządzeniu ordynariusza z dnia 17 maja 1973 r. polecono wykorzystać modlitewną lekturę Pisma Świętego na wywiadówkach związanych z katechizacją dzieci oraz na spotkaniach z rodzicami ministrantów. Jednak apostołat biblijny w tej diecezji, poza dwoma wymienionymi wyżej zaleceniami biskupa, nigdy nie nabral prawdziwego rozmachu.

III. ROZWÓJ APOSTOLATU BIBLIJNEGO W OKRESIE POSOBOROWYM

Nowym impulsem do ożywienia akcji biblijnej w duszpasterstwie polskim był „Rok Soborowy” obchodzony w 1967 r. Wśród przygotowanych przez Komisję Duszpasterską Episkopatu „Akcji (zadań) duszpasterskich w Roku Soborowym” m. in. zaproponowano przeprowadzenie Tygodnia Biblijnego w dniach 24—30 września 1967 r. Ponadto komisja ta rozesała do wszystkich kurii diecezjalnych szczegółowy program tegoż „Tygodnia”.

Zacznijmy od diecezji wrocławskiej, która w swym miesięczniku zamieściła zarówno „Akcje duszpasterskie w Roku Soborowym”, jak też i pełny tekst ogólnopolskiego programu Tygodnia Biblijnego⁷. Jednak samo tylko ogłoszenie w periodyku diecezjalnym choćby najlepszych programów niczego jeszcze nie rozwiąże. Musi iść za tym planowa akcja wśród duchowieństwa i wiernych, zmierzająca do popularyzacji Pisma Św.

W podobny sposób postąpiono w diecezji opolskiej, ograniczając się jedynie do formalnego ogłoszenia ogólnopolskiego programu Tygodnia Biblijnego, jednak z pominięciem załączników, które zostały dodane przez Komisję Duszpasterską Episkopatu. Natomiast władza diecezjalna nic od siebie nie uczyniła, jeśli chodzi o przeprowadzenie tegoż „Tygodnia”. W diecezji opolskiej Pismo Św. zostało uwzględnione jedynie w ramach duszpasterstwa Liturgicznej Służby Ołtarza.

Rok Soborowy 1967 stał się również punktem zwrotnym w zainteresowaniu się Pismem Św. w pracy duszpasterskiej na terenie diecezji przemyskiej. Kuria Biskupia w Przemyślu opublikowała w swoim periodyku „Wskazania duszpasterskie dotyczące odnowy biblijnej w diecezji”⁸. Między innymi zalecono też, by raz w miesiącu zamiast niesporów przeprowadzić godzinę biblijną. W zwią-

⁷ Por. „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 22/1967/158—163,

⁸ Por. „Kronika Diecezji Przemyskiej” 53/1967 z. 32—33,

zku z Rokiem Soborowym nakazano urządzić parafialny Tydzień Biblijny oraz konkursy i wystawy biblijne. W związku z odnową biblijną w diecezji przemyskiej, z polecenia ordynariusza, ks. bpa Ignacego Tokarczuka, zorganizowano przy pomocy profesorów bibliistów „Diecezjalny dzień biblijny dla duszpasterzy”— w dniach 13—14. VII. 1967 r. W ramach tego kursu w auli seminarium w Przemyśle urządzono wystawę biblijną ukazującą powojenne wydawnictwa z zakresu Pisma Świętego. Z krótkiego przeglądu inicjatyw związanych z duszpasterstwem biblijnym w diecezji przemyskiej wynika, że nie pozostały one w sferze formalnych zaleceń, ale przyobiekły się w realne kształty różnych akcji zmierzających do popularyzacji Pisma Świętego.

Inaczej zupełnie potraktowano odnowę biblijną w diecezji katowickiej, ograniczając się jedynie do wprowadzenia podczas niesporów nieco więcej elementu biblijnego. W związku z drugą instrukcją Stolicy Apostolskiej o należyтым wykonywaniu soborowej Konstytucji o Liturgii z dnia 4 maja 1967 r., Kuria Diecezjalna w Katowicach wydała „Wskazania duszpasterskie na nieszpory” z datą 21 czerwca 1967 r. W rozporządzeniu tym został podany zestaw perykop z Pisma Świętego do wykorzystania, zamiast *Capitulum* w niedzielnych niesporach. Zarządzenie to, chociaż wprowadziło pewną innowację na korzyść Biblii w tradycyjnym nabożeństwie, nie stanowi jeszcze właściwie rozumianej odnowy biblijnej na skalę diecezjalną. Trzeba jednak zaznaczyć, że na synodzie diecezji katowickiej w 1974 r. w schemacie o liturgii wspomniano o godzinie biblijnej i o rozważaniach nad Pismem Świętym podczas spotkań wierznych w różnych grupach nieformalnych. Chociaż w urzędowym organie kurii biskupiej w Katowicach nie napotykamy na nowe inicjatywy biblijne, to jednak na podstawie innych źródeł (ankieta z seminarium, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”) dowiadujemy się, że były podejmowane pewne akcje związane z Pismem Świętym, ale tylko oddolnie (biblista ks. S. Pisarek) i nie obejmowały one całej diecezji.

Jeszcze inny charakter miała odnowa biblijna w diecezji łódzkiej. Z inicjatywy ks. bpa J. Rozwadowskiego, ordynariusza, położono szczególnie nacisk na organizowanie konferencji religijno-światopoglądowych dla miejscowej inteligencji. Jeden z cykli tych konferencji został w całości poświęcony tematowi związanym z Pismem Świętym. Przed jego rozpoczęciem ordynariusz wydał specjalne pismo: „Komunikat w sprawie konferencji biblijnych” z dnia 23. IV. 1969 r. W 1974 r. po raz drugi na przestrzeni kilku ostatnich lat zorganizowano cały cykl wykładów poświęconych tylko i wyłącznie kwestiom biblijnym.

Ta forma popularyzacji Pisma Św. poprzez konferencje religijne jest godną uwagi inicjatywą. Szkoda tylko, że objęto nią wyłącznie

inteligencję, a pominięto pozostałe kręgi wiernych. Tak więc w diecezji łódzkiej zabrakło szerokiej akcji biblijnej na wielu płaszczyznach duszpasterstwa.

Odnowa biblijna duszpasterstwa w diecezji sandomierskiej wiąże się ściśle z zaprowadzeniem Tygodnia Biblijnego rozpoczynającego się zawsze w pierwszą niedzielę Adwentu każdego roku. Akcją tę zapoczątkował ks. bp Piotr Gołębiowski ogłaszając po raz pierwszy w uroczystość Wszystkich Świętych w 1969 r. dokument „Odezwa przed rozpoczęciem Tygodnia Biblijnego”⁹. Myśl przewodnią „Tygodnia” zawarto w haśle „Pismo św. w każdej rodzinie”. W następnym roku biskup sandomierski wydał odezwę rozpoczynającą drugi Tydzień Biblijny pod hasłem „Czytamy wspólnie Pismo Św. w kościele i w domu”. Tym razem kuria diecezjalna po raz pierwszy wydała obszerny program tegoż „Tygodnia”, zawierający: hasło, ramowy program, modlitwę wiernych i szkice homilii. Zapoczątkowaną formę apostołatu biblijnego w podobny sposób kontynuowano i w następnych latach.

Rzeczą godną podziwu i naśladowania jest konsekwencja, z jaką są ogłaszane każdego roku akcje biblijne w diecezji sandomierskiej. Szkoda tylko, że nie zostały one poprzedzone gruntownym przygotowaniem duchowieństwa poprzez kursy duszpasterskie o tematyce biblijnej czy też dni skupienia dla kapłanów, którzy w Piśmie Św. widzą szanse odnowy pracy parafialnej.

IV. SPOSTRZEŻENIA I WNIOSKI

Z powyższego przeglądu rozporządzeń i odezwy ordynariuszy oraz urzędowych akt kurii biskupich dowiadujemy się, że w Polsce istnieje nierównomierność terenowa w rozwoju apostołatu biblijnego. Są diecezje, które już od kilkunastu lat w sposób systematyczny popularyzują znajomość Pisma Św. na swoim terenie, a inne z kolei wydają się zupełnie nie dostrzegać tego problemu. W sumie sprawą upowszechniania Biblii w duszpasterstwie jest zainteresowanych 16 diecezji, co stanowi 64% ogółu¹⁰.

Ponadto analiza omawianych wyżej rozporządzeń wykazała, jak ważną rolę w popularyzacji znajomości Pisma Św. wśród wiernych odegrała Wielka Nowenna przed Millennium Chrztu Polski. Świadczy o tym fakt, że spośród wszystkich urzędowych akt ordynariuszy i kurii biskupich, dotyczących bezpośrednio apostołatu biblijnego, aż 2/3 przypada na okres Wielkiej Nowenny a tylko 1/3 na okres po Soborze Watykańskim II.

⁹ Por. „Kronika Diecezji Sandomierskiej” 63/1970/1 n.

¹⁰ Za podstawę do obliczeń wzięto 25 diecezji z wyłączeniem Drohiczyzna i Lubaczowa, które stanowią obecnie skrawki dawnych administracji kościelnych.

Powyższe zestawienie unaocznilo również, że w naszym duszpasterstwie biblijnym istnieje zbyt wielka przewaga elementów nabożeństwa nad spotkaniami w grupach o charakterze medytacyjno-dialogowym.

Innym spostrzeżeniem, uchwyconym w toku pracy, było wykrycie pewnej prawidłowości, polegającej na tym, że rozwój ruchu biblijnego w poszczególnych diecezjach jest wprost proporcjonalny do zaangażowania się ordynariusza w te sprawy. Jednak same odezwy oraz rozporządzenia biskupa i kurii nie wystarczą, o ile nie poprzedzi je przygotowanie duchowieństwa do apostołatu biblijnego. Ponadto w uchwałach synodów diecezjalnych winny też znaleźć swoje odbicie zagadnienia pastoralne związane z Pismem Świętym.

Również nie bez znaczenia jest działalność biblistów, którzy poprzez swoje artykuły, konferencje — wykłady dla duchowieństwa i wiernych oraz udział w układaniu programów akcji biblijnych, w dużym stopniu przyczyniają się do upowszechniania Pisma Świętego w duszpasterstwie.

Oprócz tego stwierdza się brak koordynacji w planowaniu i przeprowadzaniu akcji biblijnych na terenie wielu diecezji. Przyczyną tego stanu rzeczy jest fakt, że nie powołano w naszym kraju centralnego ośrodka sterującego apostołatem biblijnym w Polsce. Tylko kompleksowe działanie duszpasterskie na płaszczyźnie diecezjalnej i ogólnopolskiej może przynieść konkretne efekty ożywienia biblijnego w poszczególnych parafiach.

Żelechlinek k. Warszawy

Ks. JAN SWISTAK

Ks. Stanisław Rumiński

NIENZANY KRAKOWSKI KAZNODZIEJA—MARIOLOG KS. FRANCISZEK KLEMENS BALICKI († 1708)

Obchody jubileuszowe Tysiąclecia Chrześcijaństwa w Polsce obudziły żywe zainteresowanie dla naszej przeszłości teologicznej, a między innymi również dla własnego dorobku naukowego na polu mariologii. Badania naukowe ostatnich lat wykazały bowiem niezbitcie, że osiągnięcie naszych rodzimych mariologów z minionych wieków są dość znaczne oraz w pełni zasługują na uwagę i pamięć potomnych. Istnieje zatem społeczne zapotrzebowanie, na prace z zakresu historii dogmatów w Polsce, które pozwolą wydobyć na światło dzienne najcenniejsze myśli naszych dawnych teologów. Dla umo-